

3. Domácnosti a bydlení seniorů

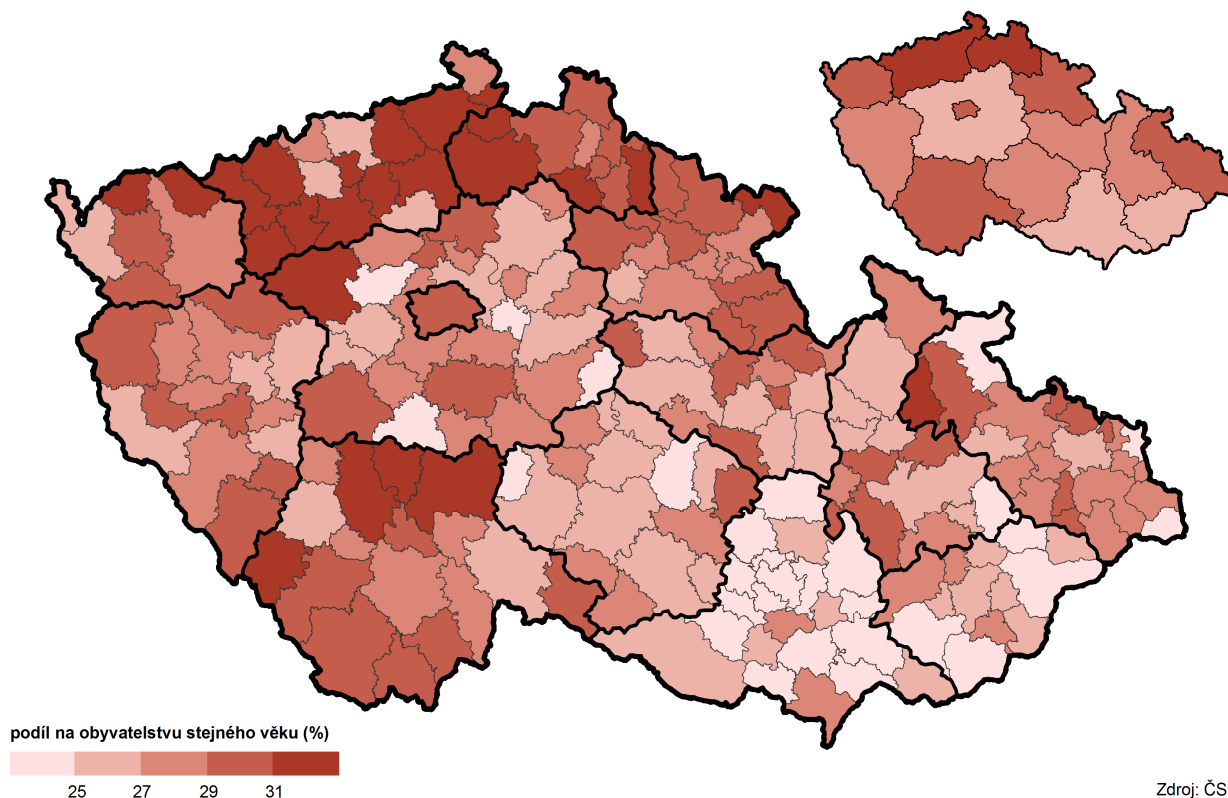
3.1 Struktura domácností

Hospodařící domácnosti tvoří osoby, které se společně podílejí na výdajích domácnosti, jako je strava, náklady na bydlení apod. Údaje o těchto domácnostech získané při sčítání v roce 2011 byly konstruovány a zpracovány podle zápisů na Bytovém listě, osoby žijící v jednom bytě zde zaznamenaly příbuzenské a jiné vztahy v rámci jedné hospodařící domácnosti.

Podle výsledků posledního sčítání bylo v roce 2011 v Libereckém kraji sečteno 43 182 hospodařících domácností, ve kterých osoba v čele dosáhla věku 65 a více let (tj. 23,6 % všech hospodařících domácností). Vzhledem k očekávanému vývoji věkové struktury a stárnutí obyvatel Libereckého kraje bude počet domácností seniorů v budoucích letech neustále růst. V domácnostech „seniorů“ žilo celkem 69 781 osob (16,4% podíl na celkovém počtu členů hospodařících domácností). V průměru na jednu domácnost připadlo 1,62 členů a z hlediska ekonomické aktivity členů domácnosti více než tři čtvrtiny těchto domácností patřily mezi domácnosti, ve kterých všichni členové byli nepracujícími důchodci.

Výsledky sčítání nám také umožňují zhodnotit postavení mužů a žen ve věku 65 a více let v domácnosti. To je u obou pohlaví naprosto odlišné a je ovlivněno rozdílnými biologickými dispozicemi, které se projevují vyšším dosaženým věkem žen. Ve struktuře mužů ve věku 65 a více let z 66,5 % převažují osoby v sezdáném nebo nesezdáném páru, jako jednotlivec žijící samostatně v domácnosti pak figuruje 20,5 % mužů v tomto věku. Pouze 1,5 % seniorů žije mimo domácnost jako jednotlivá osoba v zařízení (v domovech důchodců, domovech s pečovatelskou službou apod.).

Osoby žijící samostatně v bytě ve věku 65 a více let podle SO ORP a krajů podle SLDB 2011

Zvyšující se intenzita úmrtnosti mužů ve vyšším věku a tím pádem převaha žen v těchto věkových kategoriích se projevila pouze v 33,8% podílu žen ve věku 65 a více let žijících v manželském páru či neformálně jako druh a družka (o 32,7 procentních bodů nižší hodnota než u mužů) a 42,6% podílu těchto

žen tvořících domácnost jednotlivce (o 22,0 procentních bodů vyšší hodnota než u mužů). Necelá 3 % žen zvolila pobyt v zařízení.

Ženy (6,6% podíl) ve větší míře než muži (2,9% podíl) žijí v domácnostech jako další osoba v domácnosti v pozici tchán/tchýně nebo prarodič osoby v čele domácnosti. Společné bydlení stárnoucích rodičů a dospělých dětí se v posledních letech stává stále složitějším. Senior jednak v některých případech upřednostňuje své profesní i osobní plány, ovšem další a rozhodující vliv na tradiční roli prarodiče, který se stará o vnoučata v době, kdy se jejich matka vrací zpět do pracovního procesu, má také prodlužování věku odchodu do důchodu.

Tab. 3.1 Hospodařící domácnosti seniorů¹⁾ podle typu domácnosti

Zdroj: SLDB 2011

	Domácnosti seniorů celkem	v tom			
		1 úplná rodina	1 neúplná rodina	domácnost jednotlivce	prarodiče s vnoučetem
Domácnosti seniorů celkem	43 182	17 536	3 400	21 841	405
z toho podle ekonomické aktivity členů domácnosti (v %) ¹⁾ :					
všichni členové jsou pracující důchodci	2,7	0,6	0,0	2,1	-
všichni členové jsou nepracující důchodci	75,7	27,3	1,3	47,1	0,0
Počet členů domácnosti	69 781	39 257	7 708	21 841	975
Průměrný počet členů domácnosti	1,62	2,24	2,27	1,00	2,41

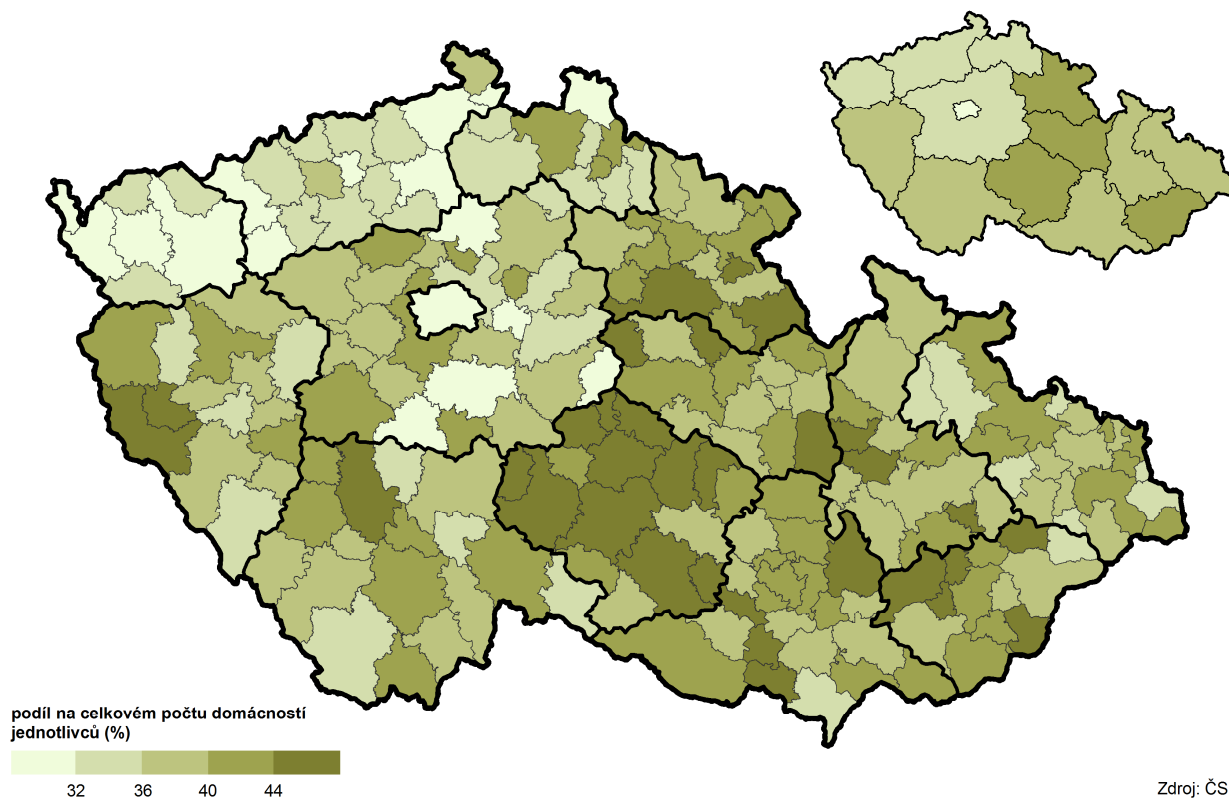
¹⁾ Domácnosti seniorů - hospodařící domácnosti, ve kterých má osoba v čele věk 65 a více let, přičemž osoby v čele domácnosti byly zjišťovány jen u uvedených typů hospodařících domácností.

¹⁾ počet domácností, ve kterých mají všichni členové zjištěnou ekonomickou aktivitu pracující/nepracující důchodce

3.2 Domácnosti jednotlivců

Ve struktuře domácností seniorů převažují dvě skupiny – domácnosti jednotlivců (typ nerodinné domácnosti) a úplné rodiny (typ rodinné domácnosti).

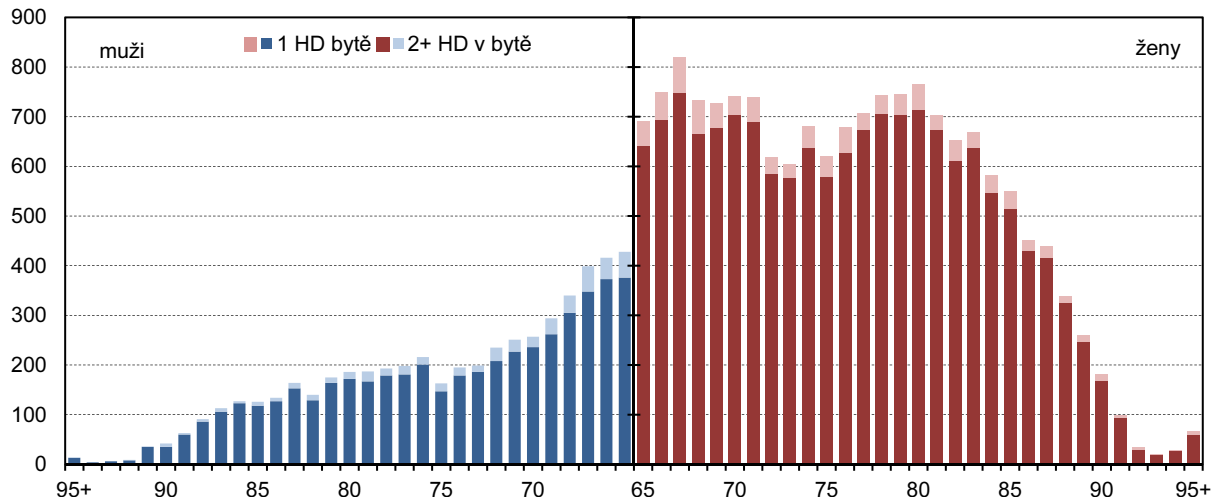
Domácnosti jednotlivců z domácností seniorů ve věku 65 a více let podle SO ORP a krajů podle SLDB 2011

Do první skupiny patřilo 21 841 domácností, což představuje 50,6 % z celkového počtu seniorských domácností a převážně se jednalo o domácnosti nepracujících důchodců (z 93,0 %). Podíl domácností seniorů jednotlivců na celkovém počtu hospodařících domácností jednotlivců v Libereckém kraji dosáhl 35,9 %, což je mezi kraji České republiky pátý nejnižší. Zcela nejnižší podíl vykazalo Hlavní město Praha (29,4 %), ve kterém jsou výrazněji zastoupeny domácnosti jednotlivců mladších věkových skupin, tzv. singles. Nejvyšší podíl vykázal Kraj Vysočina (42,5 %).

Graf 3.1 Domácnosti jednotlivců seniorů podle pohlaví, věku a podle počtu hospodařících domácností v bytě v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Z hlediska pohlaví domácnosti jednotlivců seniorů tvořilo 5 401 domácností mužů a 16 440 domácností žen. Zatímco podíl domácností žen žijících jednotlivě na celkovém počtu domácností jednotlivců dosáhl v Libereckém kraji 55,0 %, ženy ve věku 65 let a více tvořily již tři pětiny domácností jednotlivců v této věkové skupině. Další rozdíly jsou patrné při hodnocení struktury těchto domácností podle rodinného stavu a věku. Samostatně žijící muži bez ohledu na věk jsou nejčastěji svobodní (41,2 %), ve věku 65 a více let ze 45,3 % převažují muži ovdovělí. Ve struktuře domácností žen jak bez ohledu na věk, tak ve věku 65 a více let z důvodu nadúmrtosti mužů převažují ženy ovdovělé. Podíl v prvním případě dosahuje 44,6 %, ve druhém dokonce 75,0 %. Druhým nejčastějším důvodem, proč žena ve věku 65 a více let žije sama, je rozvod – podíl žen v tomto rodinném stavu dosáhl téměř 18 %. Muži v tom samém věku žijící sami vykazují vyšší podíl svobodných, ženatých a rozvedených.

3.3 Bydlení seniorů

Převážná většina domácností seniorů jednotlivců bydlí samostatně v bytě (89,1 % mužů a 93,2 % žen) a se zvyšujícím věkem se zastoupení takto bydlících domácností zvyšuje (ve věku 75 a více let 91,6 % mužů a 93,9 % žen). Další 9,0 % mužů a 6,2 % žen obývá byt společně s další hospodařící domácností. Mimo byty žije podstatně více mužů (1,9 %) než žen (0,6 %).

Druhá rozhodující skupina domácností seniorů (tj. skupina úplných rodin) čítala 17 536 tisíc domácností. Tento údaj představuje 40,6% podíl na celkovém počtu seniorských domácností a 20,4% podíl na celkovém počtu úplných rodin. Ten je v rámci mezikrajského srovnání třetí nejnižší, minimem je 19,8 % ve Středočeském kraji, maximem pak 23,5 % v Hlavním městě Praze. Také velkou většinu těchto domácností v našem kraji představují domácnosti, ve kterých jsou všichni členové nepracující důchodci, avšak zastoupení je podstatně nižší než u první skupiny (67,3 %).

Celkový počet domácností seniorů dotváří 3 400 neúplných rodin (7,9 % z celkového počtu) a 405 domácností prarodiče s vnoučetem (0,9 %), zastoupení členů-nepracujících důchodců je v prvním případě 16,0 %, ve druhém pouze 2,7 %.

Tab. 3.2 Hospodařící domácnosti seniorů^{*)} jednotlivců podle věku, rodinného stavu a způsobu bydlení

Zdroj: SLDB 2011

	Muži				Ženy			
	ve věku 65 a více let celkem	v tom			ve věku 65 a více let celkem	v tom		
		65–69	70–74	75 a více		65–69	70–74	75 a více
Domácnosti seniorů jednotlivců celkem	5 401	1 877	1 137	2 387	16 440	3 718	3 386	9 336
z toho rodinný stav (%):								
svobodný, svobodná	9,0	13,0	9,3	5,8	3,2	4,8	3,8	2,4
žinatý, vdaná	17,7	22,3	20,8	12,6	3,9	8,1	4,5	2,0
rozvedený, rozvedená	27,8	41,6	33,0	14,5	17,8	31,9	20,6	11,2
ovdovělý, ovdovělá	45,3	23,1	36,7	67,0	75,0	55,2	71,1	84,4
z toho způsob bydlení (%):								
samostatně v bytě	89,1	85,7	89,4	91,6	93,2	91,2	93,6	93,9
v bytě s další hospodařící	9,0	11,3	8,9	7,2	6,2	7,9	5,7	5,7
mimo byty	1,9	3,0	1,7	1,2	0,6	0,9	0,7	0,4

^{*)} domácnosti s osobou ve věku 65 a více let

Naprostá většina domácností seniorů (99,2 % z celkového počtu) bydlí v bytech, přičemž pro necelých 52 % z nich je vhodným místem pro život bytový dům, pro 45,7 % rodinný dům. Rozdíly jsou patrné při pohledu na jednotlivé typy domácností – nadpoloviční většina úplných a neúplných rodin preferuje byty v rodinných domech, domácnosti jednotlivců a prarodičů s vnoučetem dávají přednost bytům v bytových domech. Mimo byty (tzn. v mobilních a nouzových obydlích, v rekreačních chatách a chalupách) obvykle žilo pouze 0,8 % seniorských domácností.

Tab. 3.3 Hospodařící domácnosti seniorů^{*)} podle způsobu bydlení

Zdroj: SLDB 2011

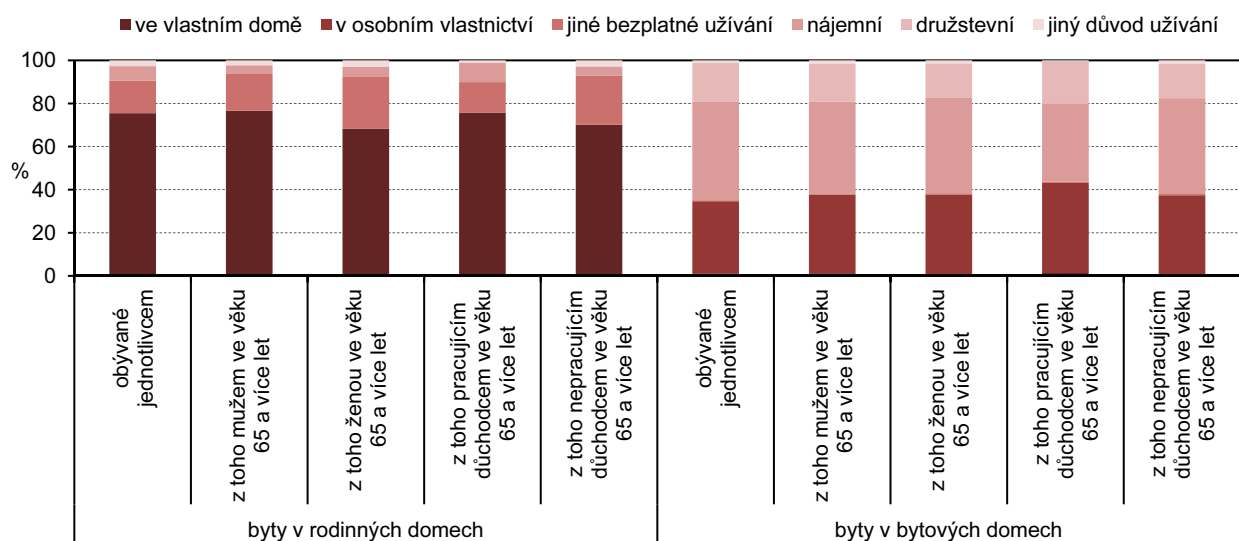
	Domácnosti seniorů celkem	v tom			
		1 úplná rodina	1 neúplná rodina	domácnost jednotlivce	prarodiče s vnoučetem
Domácnosti seniorů celkem	43 182	17 536	3 400	21 841	405
v tom podle způsobu bydlení:					
bydlící v bytech	42 826	17 408	3 374	21 640	404
v tom podle druhu domu (%):					
v rodinných domech	45,7	52,7	54,0	38,8	49,5
v bytových domech	51,7	46,2	45,2	57,2	50,0
v ostatních budovách	2,6	1,2	0,9	4,0	0,5
bydlící mimo byty	341	114	26	201	-
bydlící v zařízeních	15	14	-	-	1

^{*)} Domácnosti seniorů - hospodařící domácnosti, ve kterých má osoba v čele věk 65 a více let, přičemž osoby v čele domácnosti byly zjišťovány jen u uvedených typů hospodařících domácností.

Úroveň bydlení domácností seniorů je poměrně vysoká – převážná většina z nich (93,0 %) žije ve standardních bytech, které jim v jejich věku zaručují jistý komfort. Jedná se o byty, které jsou vybaveny ústředním topením a úplným nebo částečným příslušenstvím, případně jsou to byty bez ústředního topení s úplným příslušenstvím. V bytech se sníženou kvalitou (tzn. bez ústředního topení s částečným příslušenstvím, případně s úplným příslušenstvím, ale ne vlastním) bydlí 5,3 % domácností seniorů (v případě neúplných rodin 8,4 % domácností). Více než 56 % domácností bydlí ve vlastním domě nebo v bytě v osobním vlastnictví, u domácností tvořených 1 úplnou rodinou jsou to dokonce více než dvě třetiny. Více než 23 % domácností starších osob bydlí v nájmu a nejčastěji se to týká domácností jednotlivců (28,9 % z jejich celkového počtu a téměř 63,2 % z celkového počtu domácností žijících v nájmu).

Graf 3.2 Domácnosti jednotlivců bydlící v bytech podle druhu domu a právního důvodu užívání bytu v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Domácnosti seniorů bydlící v bytech obývají převážně třípokojové (28,4 % z jejich celkového počtu) a čtyřpokojové byty (25,6 %). Tato skutečnost platí i pro úplnou, neúplnou domácnost a domácnost prarodiče s vnoučetem. Výjimkou jsou pouze domácnosti jednotlivců, které vedle třípokojových bytů žijí ve větší míře i ve dvoupokojových bytech, důvodem je zřejmě menší finanční náročnost. Stěhování do menších a levnějších bytů je problematické, na trhu s byty tyto kategorie chybí, což dokládají i údaje o struktuře dokončených bytů. V letech 2009–2014 bylo v Libereckém kraji celkově dokončeno 6 400 bytů, z toho pouze 3,5 % představovaly garsoniéry, 6,8 % jednopokojové a 16,0 % dvoupokojové byty.

Tab. 3.4 Domácnosti seniorů^{*)} bydlící v bytech podle typu bytu, právního důvodu užívání bytu, počtu obytných místností a vybavení počítačem

Zdroj: SLDB 2011

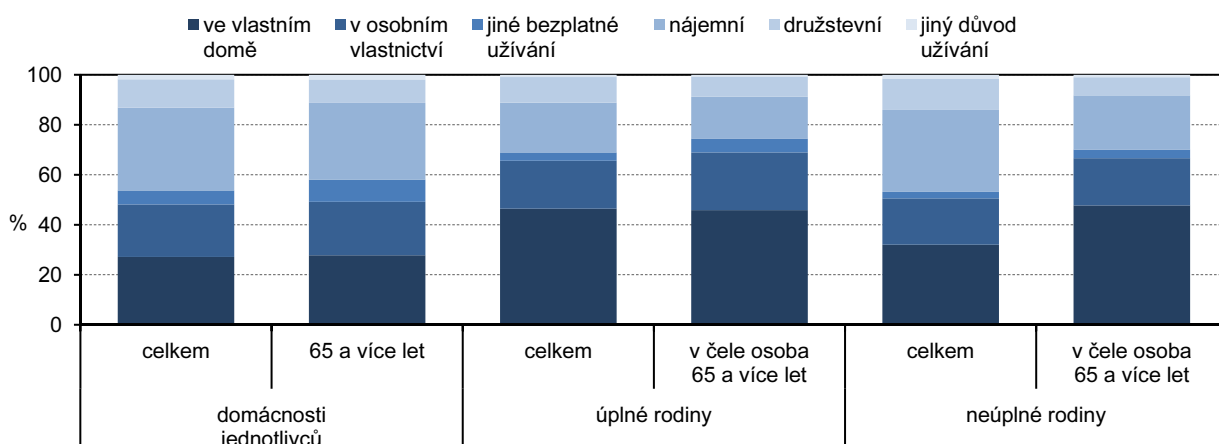
	Domácnosti seniorů celkem	v tom			
		1 úplná rodina	1 neúplná rodina	domácnost jednotlivce	prarodiče s vnoučetem
Domácnosti seniorů celkem	42 826	17 408	3 374	21 640	404
z toho podle typu bytu (%):					
byty standardní	93,0	96,3	89,6	90,8	95,5
byty se sníženou kvalitou	5,3	2,9	8,4	6,8	3,7
z toho podle právního důvodu užívání bytu (%):					
ve vlastním domě	35,4	44,8	44,9	26,2	39,4
v osobním vlastnictví	20,9	22,5	17,7	20,1	16,3
jiné bezplatné užívání bytu	6,8	5,4	3,3	8,4	7,9
nájemní	23,1	16,3	20,4	28,9	26,7
družstevní	8,3	7,9	6,8	8,8	7,7
z toho podle počtu obytných místností v bytě (%):					
1	7,9	2,2	3,5	13,3	5,0
2	16,2	9,8	12,8	21,9	16,1
3	28,4	28,8	26,3	28,3	29,2
4	25,6	32,8	28,1	19,3	29,0
5 a více	16,8	23,4	22,4	10,5	19,6
z toho podle vybavení domácnosti (%):					
počítač s internetem	22,9	34,9	29,3	12,0	40,6
počítač bez internetu	3,0	3,9	4,6	2,0	4,7

^{*)} Domácnosti seniorů - hospodařící domácnosti, ve kterých má osoba v čele věk 65 a více let, přičemž osoby v čele domácnosti byly zjišťovány jen u uvedených typů hospodařících domácností.

Graf 3.3 Domácnosti seniorů bydlící v bytech podle typu domácnosti a právního důvodu užívání bytu v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Tab. 3.5 Domácnosti seniorů^{*)} bydlící v bytech podle počtu obytných místností

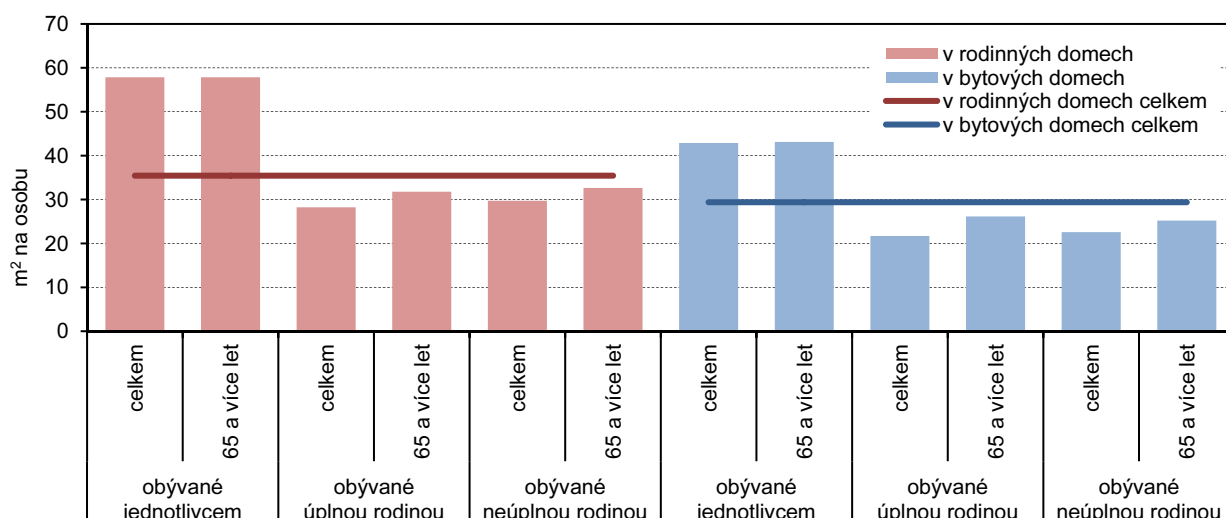
Zdroj: SLDB 2011

	Celkem	z toho podle počtu obytných místností s plochou 8 m ² a více (%)				
		1	2	3	4	5 a více
Domácnosti seniorů celkem	42 826	7,9	16,2	28,4	25,6	16,8
z toho podle typu:						
1 úplná rodina	17 408	2,2	9,8	28,8	32,8	23,4
1 neúplná rodina	3 374	3,5	12,8	26,3	28,1	22,4
domácnost jednotlivce	21 640	13,3	21,9	28,3	19,3	10,5
z nich žijící samostatně v bytě	40 144	8,2	16,7	29,0	25,6	15,1
z toho podle typu:						
1 úplná rodina	16 462	2,3	10,0	29,6	33,3	21,9
1 neúplná rodina	3 161	3,6	13,1	26,9	28,2	21,1
domácnost jednotlivce	20 138	13,9	22,7	28,8	18,9	8,6

*) Domácnosti seniorů - hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou, jednotlivcem nebo domácností prarodičů s vnoučaty, ve kterých má osoba v čele věk 65 a více let.

Graf 3.4 Průměrná obytná plocha bytů obývaných domácnostmi seniorů podle typu domácnosti, věku osoby v čele a druhu domu v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

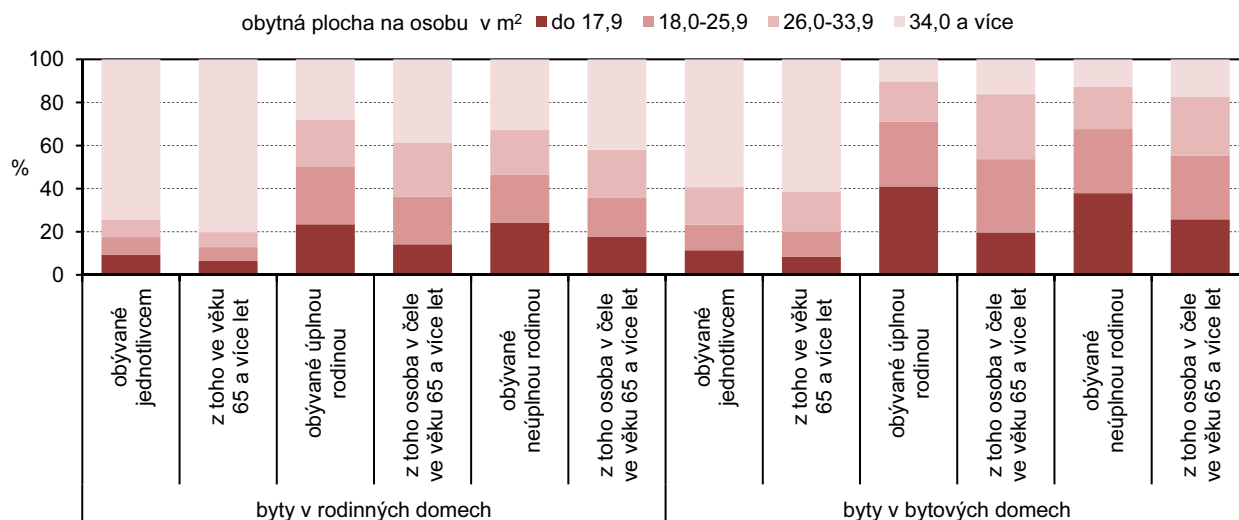

Průměrná obytná plocha bytu (na osobu) obývaného hospodařícími domácnostmi seniorů v rodinném domě činila 42,8 m², tj. o 7,3 m² více než představovala průměrná obytná plocha bytu obývaného hospodařícími domácnostmi celkem. Také v případě bytových domů průměrná obytná plocha bytu domácností seniorů

překročila průměrnou plochu za všechny domácnosti, a to o 6,0 m² a dosáhla tak 35,4 m². Nejmenší a nepatrné rozdíly byly vykázány při porovnání průměrné plochy bytů u domácností jednotlivců, největší u úplných domácností (3,5 m² u rodinných domů, 4,4 m² u bytových domů).

Graf 3.5 Domácnosti seniorů bydlící v bytech podle typu domácnosti, druhu domu a obytné plochy v m² na osobu v Libereckém kraji

Zdroj: SLDB 2011

Tab. 3.6 Domácnosti seniorů^{*)} bydlící v bytech podle obytné plochy na osobu

Zdroj: SLDB 2011

	Celkem	z toho podle obytné plochy v m ² na osobu (%)				
		do 9,9	10,0–19,9	20,0–29,9	30,0–39,9	40,0 a více
Domácnosti seniorů celkem	42 826	2,6	12,8	24,2	17,9	35,0
z toho podle typu:						
1 úplná rodina	17 408	3,7	17,3	36,8	21,9	15,7
1 neúplná rodina	3 374	5,7	17,2	28,7	20,2	17,0
domácnost jednotlivce	21 640	1,2	8,2	13,1	14,4	53,6
z nich žijící samostatně v bytech	40 144	2,0	11,3	23,9	18,3	36,7
z toho podle typu:						
1 úplná rodina	16 462	3,2	15,6	37,3	22,7	16,4
1 neúplná rodina	3 161	4,9	16,2	29,0	20,8	17,8
domácnost jednotlivce	20 138	0,5	6,7	12,0	14,4	56,6

^{*)} Domácnosti seniorů - hospodařící domácnosti tvořené jednou rodinou, jednotlivcem nebo domácností prarodičů s vnoučaty, ve kterých má osoba v čele věk 65 a více let.

Vztah seniorů k moderním informačním technologiím je poměrně zdrženlivý, je ovlivněn jak věkovým složením, tak i ekonomickou situací seniorských domácností a odrazil se ve vybavenosti počítačem. Podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 nemělo v bytech počítač 56,8 % seniorských domácností (v případě domácností jednotlivců dokonce dvě třetiny). Počítač s internetem vlastnilo 22,9 % domácností seniorů, u domácností prarodiče s vnoučetem je patrný vliv mladé generace a podíl dosáhl 40,6 %. Počítačem bez internetu disponovalo 3,0 % domácností, u více než 17 % domácností vybavenost nebyla zjištěna.

